

REFLEKSIV KOMPITENSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA NAZARIY YONDASHUVLAR

Yuldoshev Bobir

Toshkent Kimyo-Texnologiya Instituti, Menejment va professional ta'lim fakultetining "Xorijiy tillar" kafedrasida ingliz tilidan assistent o'qituvchi

THEORETICAL APPROACHES IN THE FORMATION OF REFLECTIVE COMPETENCE

Yuldoshev Babir

Assistant teacher of English at the Department of "Foreign Languages" of the Tashkent Institute of Chemical Technology, Faculty of Management and Professional Education

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ В ФОРМИРОВАНИИ РЕФЛЕКСИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ

Юлдошев Бабир

Ассистент преподавателя английского языка кафедры «Иностранные языки» Ташкентского химико-технологического института, факультет менеджмента и профессионального образования

E-mail:

yuldoshevbobur@mail.ru

<https://orcid.org/0009-0006-1622-2830>

Annotatsiya: Ushbu maqolada xorijiy tilni o'qitishda talabalarining refleksiv kompetentligini rivojlantirishning talabalarga motivatsiya beruvchi topshiriqlar, hamkorlik texnologiyasi asosida talaba intellektual salohiyatining ortib borishiga ko'maklashuvchi usullarga to'xtalib o'tiladi. Shuningdek mazkur maqola mavzusi yuzasidan rasmiy va ilmiy adabiyotlar umumlashtrilib mavjud muhokamalar yuzasidan umumlashma xulosalar beriladi.

Kalit so'zlar: refleksif kompetentlik, nazariy asos, xorijiy til, ingliz tili.

Абстрактный: В данной статье основное внимание уделяется методам развития рефлексивной компетентности учащихся при обучении иностранному языку, которые помогают повысить интеллектуальную компетентность учащегося на основе задач, мотивирующих учащихся, технологии сотрудничества. Также обобщена официальная и научная литература по теме данной статьи и даны общие выводы по имеющимся дискуссиям.

Ключевые слова: Рефлексивная компетентность, теоретическая основа, иностранный язык, английский язык.

Abstract: This article focuses on the methods of developing reflexive competence of students in foreign language teaching, which help to increase the student's intellectual competence on the basis of tasks that motivate students, cooperation technology. Also, the official and scientific literature on the topic of this article is summarized and general conclusions are given on the existing discussions.

Keywords: Reflexive competence, theoretical basis, foreign language, English language.

KIRISH

Dunyo tan olgan *Massachusetts, Garvard, Oksford* universitetlarida xorijiy tillarni o'qitish innovatsiyon tajribaga asoslanadi va uni amaliyotga tadbiq etish bo'yicha tadqiqotlar alohida ahamiyatga molikdir. Shu jihatdan kasbiy hamda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish va ta'lim tizimini modernizatsiyalashtirish, zamonaviy usullar yordamida o'qitish, hamkorlik tadqiqotlarini olib borish, xorijiy tajribalarni qo'llash, innovatsion texnologiyalardan foydalanish zaruriyatini izohlaydi.

Bugungi xorijiy tillarni o'qitish jarayonida dunyo hamjamiyati talaba-yoshlarning kasbiy kompetentligiga alohida urg'u bermoqda, ammo kasbga yo'naltirilgan shaxsning xorijiy tilda o'z-o'zini namoyon qilish ilmiy tilda aytganda reflektiv qobiliyatini shakllantirish masalasi dolzarbligicha qolmoqda. Shu nuqtai nazardan bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida ijtimoiy kommunikativlikni faollashtirish, ijtimoiy lingvistik tayyorgarligini oshirish va dars jarayonida reflektivligini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Reflektiviyaga bag'ishlangan asarlar tahlilidan ma'lum bo'lishicha, u asosan to'rt xil, ya'ni: kooperativ (N. G. Alekseev, V. V. Davidov, A. Z. Zak), kommunikativ (N. I. Gutkina, V. V. Stolin), shaxsiy (V. A. Lefevre, E. I. Mashbis, A. V. Petrovskiy) va intellektual (G. P. Shchedrovskiy, A. A. Tyukov) aspektida o'rganib chiqilgan. Bunda faoliyatning kollektiv shakllari va ularga vositachilik qiladigan aloqa jarayonlarini tadqiq qilishda kooperativ va kommunikativ jihatlar, fikrlash va ongning namoyon bo'lishining individual shakllarida esa shaxsiy va intellektual jihatlar aniqlangan. Reflektiviyaning tipologizatsiyasi muammosi uni farqlash orqali ham hal qilingan (I. N. Semenov, S. Yu. Stepanov): kooperativ reflektiviyani fikrsion, adaptatsion, rolli, korreksion, tashkiliy refleksiya sifatida qaralgan; kommunikativ refleksiya empatik va o'ynoqi sifatida; shaxsiy reflektiviyani retrospektiv, vaziyatli va istiqbolli refleksiya sifatida va intellektual reflektiviyani esa ekstensiv, intensiv va konstruktiv refleksiya sifatida ko'rib chiqilgan.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Refleksiya atamasi lotincha tilidagi "reflexio" so'zidan olingan bo'lib, so'zma-so'z tarjima qilinganda "ortga nazar" degan ma'noni anglatadi.

Refleksiya so'zi zamonaviy psixologiya va pedagogikaga ingliz tilidan kirib kelgan va "qayta aloqa", "javob", "o'z-o'zini baholash va tahlil etish", "o'zaro tushunish va o'zaro hamkorlik" kabi iboralarning sinonimi hisoblanadi. Refleksiya shunchaki biror bir axborot va uni "olish va uzatish" mumkin emas. Refleksiya – bu foydalanish qobiliyatini faollashtirish va rivojlantirish demakdir[1].

Hozirgi vaqtda pedagogik oliy ta'lim muassasalarning kasbga tayyorlash tizimida reflektiv kompetentlikni shakllantirish va rivojlantirish tajribasi etarlicha keng tarqalmaganligi bo'lajak xorijiy til o'qituvchilarida reflektiv kompetentlikni rivojlantirishni kasbiy sifatlarni shakllantirishning dastlabki o'qish davridanoq boshlashni taqozo etadi[2]. Chunki boshqa barcha sifatlarga nisbatan reflektiv kompetentlik muvofiqlashtiruvchi va integratsiyalovchi asos sifatida namoyon bo'ladi[3]. Uning shakllanganlik darajasi bo'lajak o'qituvchi pedagogik faoliyatining samaraliligini belgilaydi[4]. Reflektiv kompetentlik o'qituvchining nafaqat o'z-o'zini bilish, balki o'z-o'zini takomillashtirish, o'zi uchun qimmatli tajriba orttirishni ham taqozo etadi. Zarur reflektiv ko'nikmalaridan tashkil topgan reflektiv kompetentlikni o'zida shakllantira olgan talaba o'zidagi salbiy fikrlarni nazorat qilish, ulardan himoyalanih yo'llari hamda muammoli vaziyatlarni konstruktiv hal etishga doir bilimlarga ega bo'la oladi.

Reflektiv kompetensiyani shakllantirish bo'yicha nazariy yondashuvlar mavjud bo'lib, ularni quyidagicha tasniflash mumkin:

Tizimli-faoliyatli yondashuv:

Asosiy g'oyasi - reflektiv kompetensiyaning tizimli xarakterga ega ekanligidir.

Kompetensiyani rivojlantirish uchun faoliyatning turli turlarini (o'quv, tadqiqot, amaliy) integratsiya qilish taklif etiladi.

Kompetensiya rivojlanishining asosiy omili sifatida faoliyatning sub'ektiv-shaxsiy jihatlari (ehtiyotlar, motivlar, qiziqishlar) qaraladi.

Shaxsiy-rivojlanuvchi yondashuv:

Asosiy g'oyasi - reflektiv kompetensiya shaxsning o'z-o'zini rivojlantirish faoliyatining natijasi sifatida shakllanadidir.

Kompetensiya rivojlanishining asosiy omili sifatida shaxsning motivatsion-qiyamat yo'nalishlari, o'z-o'zini anglashi va o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlari qaraladi.

Reflektiv kompetensiyani rivojlantirish uchun shaxsning o'z-o'zini anglash, o'z-o'zini baholash va o'z-o'zini takomillashtirish faoliyati muhim ahamiyatga ega.

Kontekstual yondashuv:

Asosiy g'oyasi - reflektiv kompetensiya shaxsning konkret faoliyat kontekstida shakllanadidir.

Kompetensiya rivojlanishining asosiy omili sifatida faoliyat mazmuni, shartlari va talablari, hamda shaxsning faoliyatdagi o'zaro munosabatlari qaraladi.

Reflektiv kompetensiyani rivojlantirish uchun faoliyat mazmunini o'zgartirish, faoliyat shartlarini optimallashtirish va shaxslararo munosabatlarni takomillashtirish zarur.

Ushbu nazariy yondashuvlar reflektiv kompetensiyani shakllantirish jarayonining turli jihatlari ochib beradi va ularning kompleks qo'llanilishi kompetensiya rivojlanishini samarali ta'minlashi mumkin.

XULOSA

Xulosa qilib shuni ta'kidlash kerakki, reflektiv pozitsiyaga chiqishdek kasbiy pedagogik

mahoratni shakllantirish zamonaviy kasb-hunar ta'limini yangi sifatga olib chiqishning muhim va asosiy shartlaridan biri hisoblanadi. Shunda refleksiya o'qituvchining kompetensiyasini shakllantirish vositasiga aylanadi. U tufayli pedagogika universiteti talabalari kasbiy tayyorgarlik bosqichida pedagogik faoliyatni o'zlashtiradilar va uni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan tajriba, kasbiy va shaxsiy sifatlarga ega bo'ladilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Усачёва. Рефлексия как средство формирования профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков. Вестник ТГУ, выпуск 6 (62), 2008. С 235.
2. Степанов С.Ю., Похмелкина Г.Ф. и др. Принципы рефлексивной психологии педагогического творчества // Вопросы психологии. 1991. № 5. С. 5–14.
3. Синюта А. РАЗВИТИЕ РЕФЛЕКСИВНЫХ УМЕНИЙ УЧАЩИХСЯ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА // EUROPEAN EXPLORATORY SCIENTIFIC JOURNAL.VOL 2 №3. С. 3-4.
4. Халиков А.А. Бўлажак ўқитувчиларда рефлексив компетентликни шакллантириш.// SCIENCE AND INNOVATION INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL VOLUME 1 ISSUE 8 UIF-2022:2: 8.2 | ISSN: 2181-3337.

